

Společenské vědy, vědeckotechnický pokrok a obranyschopnost země

Vědeckotechnický pokrok proniká stále více do všech sfér života člověka a společnosti. Vzniká tak celý komplex složitých sociálních politických a ideologických problémů, jejichž řešením se zabývají vědci a odborní pracovníci. Do popředí se dostávají zejména otázky vlivu vědeckotechnického pokroku na život společnosti, filosofické problémy přírodních věd, nové vědecké směry, zákonitosti rozvoje vědy a techniky a jejich sociální poslání.

Na XV. sjezdu Komunistické strany Československa ve „Zprávě o činnosti strany a vývoji společnosti od XIV. sjezdu KSČ a další úkoly strany“ bylo v této souvislosti uvedeno, že „v 6. pětiletce dále vzroste význam vědeckotechnického pokroku jako hlavního faktoru zvyšování efektivity společenské práce pokroku ve výrobě technologií, rozvoji a využívání surovinových a energetických zdrojů, ve zlepšování podmínek života a práce lidí“.

Stále nová zdokonalení a objevy ve vědě a technice jsou jedním z nejdůležitějších předpokladů všestranného rozvoje naší země a zároveň jedním z prvků upevňování její obranyschopnosti.

V současnosti vyvstává požadavek zobecnit výzkumy z vlivu vědeckotechnického pokroku na výstavbu a obranu společnosti a objasnit úlohu společenských věd v samotném vědeckotechnickém pokroku.

Dnes se běžně hovoří o společenských vědách v souvislosti se sociálními důsledky vědeckotechnického pokroku v tak složitých oblastech jakou je bezesporu upevnění obranyschopnosti naší socialistické republiky. Nynější vědeckotechnický pokrok nabyl charakteru vědeckotechnické revolu-

ce, jež umožnila kvalitativní změny ve výrobních silách a v důsledku toho i v bojových prostředcích. Úspěchy vědy a techniky dovolují rychlým tempem konstruovat moderní druhy zbraní a bojové techniky.

Mnohé společenské vědy, které bezprostředně souvisí s vědeckotechnickým pokrokem ve vojenství, vstupují po XV. sjezdu KSČ do nové etapy. Tato nová etapa je charakteristická rostoucí ekonomickou silou našeho socialistického státu, která umožňuje nejen kvantitativní, ale především kvalitativní změny v každém druhu ozbrojených sil.

Bojová síla našich ozbrojených sil nespočívá jen ve skvělé technice. Nejdůležitějším činitelem obranyschopnosti naší země je morální duch vojáků, jejich oddanost pracujícímu lidu a slavné komunistické straně, jejich výtečná bojová připravenost splnit vlasteneckou a internacionální povinnost obrany vlasti. V rozvíjení a prohlubování těchto vlastností mají nezastupitelné místo společenské vědy.

Mimořádné postavení v soustavě věd, které se zabývají otázkami vojenské teorie a praxe, zaujímá marxisticko-leninská filosofie. Zabývá se studiem obecných zákonitostí bytí a myšlení, čímž plní důležitou metodologickou a světonázorovou funkci. Proto se přírodní a vojenskoodborné vědy, nehledě na jejich značné úspěchy, nemohou obejít bez této stránky poznání. Jakýkoli pokus ignorovat dialektický materialismus vede nutně na pozice idealismu.

Marxisticko-leninská filosofie je vědeckou filosofií socialistického vojenství a

stává se stále mocnějším nástrojem jeho poznání, rozvíjení a prohlubování v zájmu upevnění míru ve světě.

Soudobý vědeckotechnický pokrok ve vojenství je spjat s rozvojem automatizace, se vznikem samočinných počítačů, s objevením a využíváním jaderné energie, s pronikáním člověka do vesmíru, s novými objevy v oblasti chemie, s matematizací věd, s bouřlivým rozvojem biologie, s objevením kybernetiky a mnoha dalších nových oblastí vědy a techniky, s jejich praktickou aplikací.

V důsledku těchto úspěchů se teoretické a praktické ovládnutí stránek vojenství dostává do nové fáze. Znalosti lidí se rozšiřují a prohlubují, vznikají nové vědní obory, nové metody a prostředky bádání mnohé staré představy a pojmy se přehodnocují.

Výstavba socialistických ozbrojených sil se nemůže obejít bez využívání automatizace, zavádění a využívání samočinných počítačů. Zvláštnosti samočinných počítačů a úkoly, které jsou schopny a mají plnit, si vyžádaly, aby již při samotném jejich konstruování a posléze při jejich provozu bylo použito poznatků jak přírodních, tak i společenských věd. Společenské vědy nemohou pochopitelně nahradit speciální vědy, které se zabývají inženýrsko-technickými a konstrukčními otázkami. Vyzbrojují však tyto vědy potřebnými poznatky ze své oblasti.

Využití samočinných počítačů pro řídicí a velitelské funkce v ozbrojených silách souvisí s modelováním důležitých myšlenkových pochodů, se zpracováváním, uchováváním, vyhledáváním a předáváním informací. To se ovšem nemůže obejít bez vyřešení mnoha logických a lingvistických problémů. Vystává potřeba formalizace jazyka, logických vývodů, vypracování umělých algoritmických jazyků pro automatizované systémy, vypracování jednoznačných termínů a symbolů, vybudování nových systémů kódování a klasifikace informačních zdrojů.

Řada těchto úkolů velmi úzce souvisí s uplatněním filosofie, která si pochopitelně ponechává svou metodologickou funkci, ale současně získává i technická uplatnění. Do oblasti techniky proniká zejména logika a její nejnovější disciplíny, bez nichž je nemyslitelné konstruování kybernetických zařízení, vytváření informačních jazyků, algoritmů a programů pro modelované procesy.

Důležitou funkci má rovněž jazykověda. Se zvláštnostmi moderní vojenské techniky, s jejím nebyvalým rozsahem, rychlost-

mi a složitou výrobou bude stále více spjato využívání poznatků logiky. Stále větší možnosti uplatnění se rysují i před inženýrskou psychologií.

Mnohé společenské vědy jsou spjaty s organizací práce v procesu výroby vojenské techniky a s používáním automatizovaných prostředků pro řízení a velení, vyhledávání informací, strojový překlad (např. sociologie, politická ekonomika, psychologie, demografie, sociální statistika, lingvistika, pedagogika, bibliografie atd.), v nedaleké budoucnosti jistě i pro vojenскоeekonomické a sociální programování a prognostiku.

Bylo by směšné, kdyby ještě dnes někdo tvrdil, že kybernetické a elektronické stroje ve vojenství jsou (nebo budou) všemocné. Stále více představitelů přírodních a technických věd si uvědomuje, že např. vytvoření modelu optimální výstavby ozbrojených sil, příprava vhodného programu pro počítač se neobejdou bez aplikace poznatků společenských věd. Sociální informace má nejen obecné zákonitosti, jež jsou vlastní informací jako takové, ale má i své specifické zvláštnosti, které jsou předmětem zkoumání společenských věd.

Široké uplatnění společenských věd v oblasti vojenské techniky a její výroby potvrzují poučku, že se i tyto vědy postupně stávají bezprostřední výrobní silou. Jejich použití ve výrobě je z hlediska techniky nutné. Svědčí o tom změny, které se týkají struktury výroby, řízení a organizace práce, výpočetních středisek, v nichž ruku v ruce s inženýry, matematiky a programátory začínají spolupracovat psychologové, ekonomové a v nedaleké budoucnosti jistě i filosofové, sociologové.

Z této skutečnosti vyplývají závažné závěry pro společenské vědy v Československé lidové armádě. Silný impuls dostaly v tomto smyslu na celarmádní poradě stranického aktivu společenskovědních výzkumných pracovníků, která se konala dne 27. 1. 1977 v Praze, na níž vystoupil se stěžejním referátem zástupce náčelníka hlavní politické správy ČSLA generálmajor PhDr. Jaroslav Klícha.

Vlivem vědeckotechnického pokroku, který zintenzivnil prolínání metod společenských a přírodních věd ve výzkumu otázek zvyšování bojové připravenosti a pohotovosti ČSLA, pronikají principy historického materialismu stále hlouběji do systému znalostí o armádě socialistického typu. Na druhé straně stoupá vliv přírodních věd, od nichž směřuje proud k pod-systému společenskovědních znalostí o armádě. Dochází k rychlejší matematizaci řady jevů, typických pro armádní organis-

mus. jako nikdy dosud vyvstává potřeba přesných znalostí o armádě a jejích příslušnicích, vytvoření vědecké soustavy řízení sociálních procesů v armádě, překonání všech pozůstatků subjektivismu a voluntarismu ve vojenské teorii a praxi.

Postupně budované automatizované systémy řízení a velení v ČSLA budou muset mít k dispozici vědecké programy, přesné sociální údaje, ekonomická kritéria a ukazatele. Důležité metodologické problémy vznikají už dnes v oblasti informace, indexování a klasifikace jevů. To vše bude často přerušovat rámec organizačních a technologických úkolů a zasáhne do složitěho komplexu sociálně politických a ideologických problémů. Vystane potřeba ještě větší plánovitě a racionálně organizace života vojsk a veškerého řídicího procesu, což lze realizovat pouze v socialistické armádě.

Úloha marxisticko-leninské metodologie se tak ještě zvýší, neboť vyzbrojuje velitele a všechny příslušníky armády potřebným vědeckým světovým názorem.

Největším zdrojem poznatků a zkušeností pro naši společenskovední základnu jsou a nadále budou i v této oblasti výsledky společenskovední výzkumné práce v Sovětské armádě. Naši vědečtí pracovníci by měli ještě cílevědoměji využívat ideově teoretického bohatství zkoumání metodologických problémů vojenské teorie a praxe i nových otázek, vyvolaných současnou etapou rozvoje sovětských ozbrojených sil, v souvislosti s rychlou dynamikou mezinárodních vztahů, vědeckotechnickým pokrokem, změnami ve vojenském a intenzifikací procesu bojové a politické přípravy. Sovětští přátelé rozpracovávají na vysoké poznávací a metodologické úrovni takové otázky, jako je místo a úloha vědeckého potenciálu ve vojenské síle státu, vědeckotechnický pokrok a úloha morálně politického faktoru v soudobé válce, výchova vysokých morálních a bojových vlastností příslušníků armád socialistického typu, otázky morálně politické a psychologické přípravy vojáků a další.

Komunistická strana Československa řeší v armádě důležitý úkol: organicky spojit výsledky vědeckotechnického pokroku ve vojenském s přednostmi socialistické armády. Důležitým článkem je vybudování nejefektivnějšího systému řízení a velení, z čehož plynou úkoly nejen pro vědy přírodní, vojenské, ale i společenské.

Je proto nutné dále široce rozvinout dosavadní sociální výzkumy, dále zdokonalovat jejich metody a prostředky, intenzivněji se zaměřit na problémy řízení, optimalizaci funkcí socialistické armády, na další

zdokonalování dlouhodobých výhledů. Zvláštní pozornost si zaslouží klasifikace a unifikace termínů.

Společenské vědy, které se stávají význam vědeckotechnického pokroku bezprostřední výrobní silou, se tudíž organicky spojují s přírodními vědami. Rozdíly mezi těmito vědními oblastmi se stále více stírají. Na bázi vědeckotechnické revoluce se utváří nová jednotná věda, jak to kdysi předvídal Karel Marx. „Přírodní vědy posléze zahrnou i vědu o člověku stejnou měrou, jako věda o člověku zahrne přírodní vědy: bude to jedna věda“ [K. Marx, B. Engels: Z raných děl, Moskva 1956, str. 596, rusky].

Integrace věd a postupné utváření jednotné vědy nese s sebou závažné problémy, které se týkají přípravy a vzdělávání specialistů a vědeckých kádřů. Nejinak tomu je i v armádě. Je zcela zřejmé, že novou výzbroj a techniku mohou úspěšně ovládnout jen odborníci, kteří si neustále rozšiřují svůj vojenskotechnický, ale i vojenskopolitický rozhled, a sledují všechny novinky vědy a techniky ve svém oboru i v příbuzných oblastech.

Někdy se setkáváme s tvrzením, že v současných podmínkách je v armádě vyloučena úzká specializace vědeckých pracovníků. S tímto názorem nelze souhlasit, i když v přípravě a specializaci vědeckých pracovníků v naší armádě dojde, a již dochází, k podstatným změnám.

Specializace bude i v budoucnu zachována. Vždy budou existovat matematikové, chemici, sociologové atd. Uvnitř těchto věd bude i nadále zachována úzká specializace, neboť jinak by bylo vyloučeno obsáhnout potřebné informace a nashromážděné poznatky. A právě takováto základna bude zdrojem nových vědeckých poznatků ČSLA.

Věda se stává hlavním faktorem, který ovlivňuje výchovu, výcvik a plnění všech úkolů v armádě. Vědeckotechnický pokrok dále zvyšuje úlohu marxisticko-leninských společenských věd a jejich metodologický význam pro celý systém znalostí o válce a armádě. Současně vytyčuje i nové vojenskoso sociální úkoly, které se shodují s perspektivami postupného komunistického přetváření naší společnosti. Z hlediska své společenské podstaty je vědeckotechnický pokrok nezbytným nástrojem etapy budování rozvinuté socialistické společnosti v naší zemi, jeho materiálně technickou základnou, s níž je spjata i řešení nejzávažnějších problémů naší armády, zdokonalování vztahů uvnitř její struktury a utváření nového člověka — budovatele a obránce socialistické vlasti.